

Tautosakos darbų 60-as tomas pasirodo itin sunkiu visai Lietuvai metu. Tiek pirmoji, tiek antroji COVID-19 pandemijos bangos paralyžiavo daugelio žmonių įprastą gyvenimo ir darbų tėkmę, trukdė vykdyti kasdienes įsipareigojimus. Vis dėlto rengiant tomą sulaukta įdomių pasiūlymų, todėl tikimės, kad ir šiuosyk skelbiami aktuales etnologijos, antropologijos, literatūrologijos straipsniai, taip pat kitos publikacijos sudomins mūsų skaitytoją.

Mokslo straipsniai sudėti į du skyrius. Pirmajame, pavadintame „Folkloro tyrimų horizontai“, Jūratė Šlekonytė, pasitelkdama pasaulinį kultūros istorikų tyrimų kontekstą, nagrinėja iki šiol lietuvių folkloristikoje mažai tirtą kareivio pasakotojo vaidmenį tradicinėje XIX–XX a. pradžios lietuviško kaimo bendruomenėje. Pasakų sekėjas kareivis šiame straipsnyje traktuojamas kaip savotiškas tarpininkas, per kurį tolimesnių kraštų pasakos pasiekdavo Lietuvą ir čia išplisdavo. Rūtos Žarskienės atliktas tyrimas skirtas su pirmąja lietuvių emigracijos banga (XIX a. antroji pusė–XX a. pradžia) į Jungtines Amerikos Valstijas atvykusių muzikalių išveivų suburtiems pučiamųjų instrumentų orkestrams ir jų aktyviai veiklai. Daroma išvada, jog multikultūrinėje JAV aplinkoje, kurioje anuomet buvo itin populiarūs pučiamųjų instrumentų orkestrai, meistrišku grojimu ir atliekamu repertuaru išsiskyrę lietuviškieji stiprino lietuvių imigrantų tautinę savimonę ir garsino Lietuvos vardą. Rokas Sinkevičius gilinasi į latvių mitologines Saulės dukros vestuvių tematikos dainas. Autorius nagrinėja Perkūno nutrenkto medžio, Saulės renkamų auksinių šakų ir pinamo vainikėlio kelis motyvus, išryškina jų tarpusavio ryšius, simboliką, nustato galimai nevienodą jų kilmę ir aptaria tiriamo siužeto interpretacijas ankstesnių tyrėjų keliamose hipotezėse. Marjeta Pisk rašo apie Slovėnijos pasienio regionuose paplitusias dvikalbes dainas, kurių ankstesni tyrėjai nelaike tradicinėmis liaudies dainomis, nes jos gyvuoja atliekamos atskirose visuomenės grupėse „netautine“ kalba. Straipsnyje svarstoma šių dainų sklaidos istorinės ir ekonominio pobūdžio aplinkybės, siūloma analizuojamą dainų repertuarą laikyti bendru šalies liaudies dainų paveldu, kuriame kaip tik dvikalbės yra ypač reikšmingos suvokiant tam tikros žmonių grupės santykius. Rytis Ambrazevičius, lietuvių liaudies dainų melodijų tyrimuose plačiai taikantis akustinę analizę, šį kartą metodą pasitelkia dviejų tradicinio dainavimo stiliaus savybių – dinamikos ir greito garso aukščio kitimo tyrimams. Kaip teigia autorius, jo aprašyta ir gausiais pavyzdžiais pailiuota metodika galėtų pasitarnauti tiriantiems ne tik tradicinio dainavimo, bet ir kitokio dainavimo bei instrumentinio muzikavimo stilistiką.

„Tarpdalykinių kontekstų“ skyriuje folkloristė Asta Skujytė-Razmienė ir istorikė Milda Kontrimė nagrinėja viduramžiais žmonių kamavusio maro Europoje gyvavusias dvi kilmės versijas bei jų galimas apraiškas Lietuvoje. Pirmosios versijos šalininkai kaltųjų ieškojo tarp etninių ir religinių mažumų ir jais Vakarų Europoje dažniausiai tapdavo žydai, o antrosios šią pandemiją siejo su Dievo bausme prasi-kaltusiai žmonijai. Tyrimas autorėms leido teigti, jog abi maro kilmės interpretacijos tik iš dalies susijusios su Lietuvoje gyvavusia samprata, nes maras liaudyje dažniausiai buvo personifikuojamas ar siejamas su mitinėmis būtybėmis. Ramunės Bleizgienės straipsnio dėmesio centre – XIX a. vidurio–XX a. pradžios lietuviški vadovėliai ir kiti pedagoginiai leidiniai; tirdama juose pastebimą emocinę raišką autorė siekia rekonstruoti istoriškai susiformavusių ir konkrečiam laikotarpiui būdingą asmens sampratą ir jos ryšį su džiaugsmo išgyvenimu. Mykolės Lukošienės antropologinis tyrimas nukreiptas į šiuolaikinio miesto, ypač jo mikrorajonų, gentrifkacijos – perkūrimo, atnaujinimo, sušiuolaikinimo – procesą. Analizės objektu pasirenkamas konkretus prieš trejus metus viename Kauno mikrorajone organizuotas festivalis.

Įprastoje „Sukakčių“ skiltyje prisimenami net keli lietuvių folkloristikai ir kultūrai svarbūs žmonės, į kuriuos jubiliejinių tekstų autoriai žvelgia jau iš istorinės perspektyvos. Tai rašiniai, susiję su muzikos teoretiko ir liaudies dainų tyrėjo, kunigo Teodoro Brazio 150-osiomis gimimo metinėmis ir garsaus džiūkų dainininko Petro Zalansko 120-osioms gimimo metinėms skirtais renginiais. Lietuvoje 2020-uosius paskelbus etnobotanikės Eugenijos Šimkūnaitės metais, prisimenamas jos pomėgis kurti pasakas ir legendas, šiandien vertinamas kaip meilės išraiška gimtajam kraštui. Skelbiamas ir Daivos Vaitkevičienės pokalbis su garsiu šiuolaikiniu mitologijos tyrėju Dainiumi Razausku jo 60-ies metų sukakties proga. Skaitytojui šis tekstas padės geriau pažinti šią išskirtinę mokslinę brandą pasiekusių asmenybę.

Du skyrelio „Iš Lietuvių tautosakos rankraštyno“ straipsniai supažindina su kol kas net akademinėi bendruomenei menkai pažįstama archyvine medžiaga. Rima Visackienė apžvelgia tautosakos rinkėjos ir puoselėtojos Stanislavos Stripinienės (1933–2020) veiklą ir svarų įnašą į tautosakos aruodus, o Irena Žilienė pristato dar neskelbtą archyve saugomą žymaus folkloristo Jono Balio (1909–2011) korespondenciją.

Skelbiamos kelios recenzijos ir anotacijos apie naujausius mokslinius leidinius. Iš jų paminėtina Linos Petrošienės recenzija, skirta Aušros Žičkienės monografijai Savaiminė daina: nežymus būvis, tradicinės struktūros, vietinės reikšmės, globali raiška (2019), ir Jurgos Jonutytės, aptarianti Daivos Račiūnaitės–Vyčiniienės monografiją Sutartinių audos (2018).

Kaip įprasta, „Kronikoje“ informuojama apie svarbesnius antrojo pusmečio mokslinius renginius ir kitus akademinėje aplinkoje reikšmingus įvykius. Tomo pabaigoje skelbiamas Vilmos Daugirdaitės parengtas išsamus Tautosakos darbų bibliografinis duomenynas (2016–2020, t. 51–60).

The 60th volume of Tautosakos darbai / Folklore Studies appears at a very difficult time for Lithuania. This year, waves of the COVID-19 pandemic paralyzed the usual way of life for many people, hindering fulfillment of planned tasks. Nevertheless, the editor of the volume received interesting contributions; therefore, we hope that articles in ethnology, anthropology, literature studies, and other relevant publications will spark the readers' interest.

The research articles are grouped into two chapters. The first one, "Horizons of Folklore Research", starts with the article by Jūratė Šlekonytė, who uses the global context of cultural history research to examine a hardly ever investigated topic of Lithuanian folklore, namely, the role of the storytelling soldier in the Lithuanian village community of the 19th – the beginning of the 20th century. The storytelling soldier is regarded in this article as a certain mediator, ensuring transferring and spread of the tales from the faraway lands in Lithuania. The subject of study by Rūta Žarskienė comprises the popular brass bands organized in the United States by the first wave of the Lithuanian emigrants (taking place in the second half of the 19th – the beginning of the 20th century). The author concludes that the Lithuanian brass bands and their activities enhanced the national self-consciousness of the Lithuanian immigrants and promoted the name of Lithuania in the multicultural environment of the USA. Rokas Sinkevičius analyzes the Latvian mythological songs on the Sun daughter's wedding. This author discusses the motives of the tree struck down by Perkūnas, the golden boughs picked up by the Sun and the wreath that is made, elucidating the mutual relationship of these motives, their symbolism and possibly different origins, also introducing hypothetical interpretations of the theme in question by the previous researchers. Marjeta Pisk describes the bilingual songs that are popular along the Slovenian-Italian border, which earlier folklorists did not consider as traditional folksongs, since they were performed in "non-national" languages. Having discussed the historical and economic circumstances determining the spread of such songs, the author suggests that this repertoire should be regarded as a common folksong heritage of the country, the bilingual songs being especially important in terms of understanding the relationship between certain social groups. Rytis Ambrazevičius, who has long been employing acoustic analysis in his research of the folksong melodies, uses this method to investigate two characteristics of the traditional singing style: namely, the dynamics and the rapid pitch change. According

to him, this exhaustive and richly illustrated study could serve the researchers engaged in not only the stylistics of traditional singing, but also in other kinds of singing, and instrumental music making as well.

Under the title of “Interdisciplinary Contexts”, the folklore researcher Asta Skujytė-Razmienė and historian Milda Kontrimė join forces to analyze two theories on the origins of plague that repeatedly swept across Europe in the Middle Ages, and possible reception of these theories in Lithuania. Supporters of the first theory blamed the ethnic and religious minorities, which in the Western Europe primarily included the Jews, while promoters of the second theory tended to regard the pandemic as the divine punishment for human sins. The authors conclude that both the interpretations of the plague’s origins were only partly related to the Lithuanian version, since here the vernacular notion of plague mostly included personification of the disease and its close connections to the mythical beings. Ramunė Bleizgienė focuses in her article on the Lithuanian textbooks and other didactic publications from the middle of the 19th – beginning of the 20th century. Having investigated the emotional expressions revealed in them, the author attempts to reconstruct the historically developed notion of personality that was typical for this period, including its relation to the experience of joy. The anthropological study by Mykolė Lukošienė deals with gentrification processes taking place in the modern urban environments. The subject of analysis in this case is a cultural festival organized three years ago in one particular neighborhood of Kaunas.

As usual, anniversaries of several people that are important to the Lithuanian folklore and culture are celebrated. The authors of the commemorative contributions appreciate them from the historical perspective. Such texts include essays dedicated to the 150th anniversary of the musical theoretician and folksong researcher Teodoras Brazys; to the 120th anniversary of the famous folksong performer from Dzūkija region Petras Zalanskas and the cultural festival related to it; and to the 100th anniversary of the researcher in ethnobotany Eugenija Šimkūnaitė – her famous passion for creating tales and legends is appreciated today as an expression of love for her native land. Last but not least, an interview by Daiva Vaitkevičienė with the famous contemporary researcher of Lithuanian mythology Dainius Razauskas is published on the occasion of his 60th birthday.

Two publications based on the collections from the Lithuanian Folklore Archives introduce archival materials that are yet hardly familiar even to the academic community. Rima Visackienė surveys the activities and significant cultural contribution of the folklore collector and promoter Stanislava Stripinienė (1933–2020), while Irena Žilienė introduces the hitherto unpublished archived correspondence of the famous folklore researcher Jonas Balys (1909–2011).

Several reviews and annotations of the recent scholarly publications are also published, including a review by Lina Petrošienė of the monograph by Aušra Žičkienė

“Spontaneous Song: Marginal State, Traditional Structures, Vernacular Meanings, Global Expression” (2019), and Jurga Jonutytė’s discussion of the monograph by Daiva Račiūnaitė-Vyčiniienė “Woven Sutartinės” (2018).

The chronicle of important academic events taking place in the second half of 2020 is presented as well, and the volume concludes with the full bibliography of Tautosakos darbai / Folklore Studies (2016–2020, vols. 51–60), edited by Vilma Daugirdaitė.